

Eugen SIMION

Viața lui Benvenuto Cellini *scrisă de el însuși.* **Modelul Renașterii**

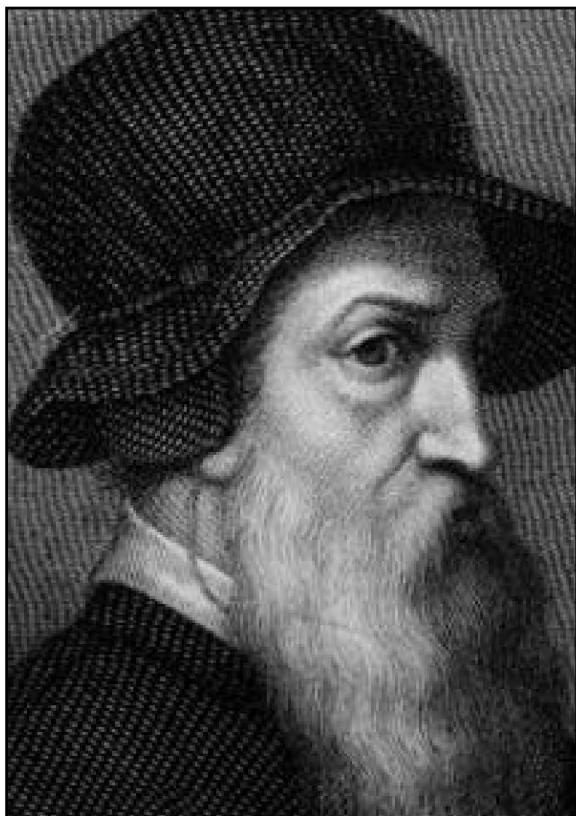
Abstract

The article is a presentation of Benvenuto Cellini's autobiographical work, written by the author himself, three centuries ago. The article completes the Eugen Simion's series of analyses on autobiographies, following the study on the Goethean autobiographical work.

Un fapt biografic, aparent fără mare importanță, mă determină să fac un salt de aproape trei secole în urmă și să prezint, în continuare micului eseu despre modelul goethean în sfera autobiografiei, *Viața lui Benvenuto Cellini scrisă de el însuși*, scrisă (în fapt, dictată) pe la mijlocul secolului al XVI-lea. Măruntul fapt biografic care permite această apropiere este acela că Goethe, admirator al culturii italiene, traduce această biografie și o publică în 1796 în revista lui Schiller, *Die Horen*, însoțită de un „Adoas” în care prezintă arta, tehnica și moravurile lumii italiene din epoca lui Cellini (1500-1571). Ce legătură poate să existe între biografia și gusturile agitatului giuvaergiu florentin și autorul lui *Faust*? Niciuna. Altă epocă, altă cultură, alt model de existență (*forma mentis*). Singurul element comun ce poate fi invocat în această relație poate fi simpatia lui Goethe pentru aceste naturi libere și creatoare într-o Renaștere italiană târzie dominată de personaje emblematice: *Prințul* (care de regulă este protector al artelor), *Cardinalul* (care reprezintă puterea spiritului) și *Creatorul* care poate fi, în același timp, un priceput mănuiitor al armelor și un aventurier, și, în fine, *Aventurierul* (figură complexă care cuprinde și pe omul care străpunge limitele geografice, spiritul voiajor, spiritul care descoperă lumea și lărgeste cunoașterea). Recitesc *Viața lui Benvenuto Cellini* din această perspectivă

(perspectiva unui spirit care tinde spre universalitate și se construiește pe sine însuși, cum s-a văzut mai înainte, ca un *uomo universale*!) și descopăr că, între toate virtuțile omului, Cellini pune accent nu pe cuprindere și desăvârșire, ci pe „cinstire și faimă”. *Faima* nu-i poate veni meșterului florentin decât de la talentul lui de aurar și, uneori, de la curajul lui de o înfrunta primejdia, iar *cinstirea* i-o poate da Ducele de Florența, Regele François I sau Papa Clement al VII-lea care-i comandă un potir executat de meșterul florentin cu mare întârziere, dar îl execută în așa fel încât uimește pe toată lumea. Aurarul se apucă să-și dicteze *viața* la 58 de ani, convins fiind –am notat deja această motivație – că orice om care a făcut ceva ce se apropie de virtute trebuie să-și povestească „cinstit și fără ascunzișuri” *viața* pentru a da o pildă celorlalți.

Dar este *viața* lui Benvenuto Cellini o pildă, un model de urmat? Nu s-ar putea spune, cel puțin în latura umană. Benvenuto, nepotul lui Andrea Cellini (care a trăit aproape 100 de ani) și fiul maestrului Giovanni, nu are o biografie exemplară, oricum nu una demnă de creația sa. Tatăl vrea să-l învețe să cânte la flaut, dar Benvenuto nu simte nici o atracție în această direcție. Învăță mai ușor, cu diverși meșteri, să graveze în metal și să smălțuiască. Trece dintr-un atelier în altul, prinde ușor secretele meseriei, inventează el însuși altele,

este iute din fire, când nu-i place ceva protestează, la nevoie sare la bătaie, folosește chiar pumnii pentru a rezolva o dispută. Pentru că dă unuia, Gherardo, un pumn, este adus în fața judecătorilor (în număr de opt) și condamnat să facă danie mănăstirii de la Murate, „patru măsurii de făină”, plus o muștrare severă. Tânărul Cellini nu acceptă pedeapsa și, într-o clipă de libertate, se duce în casa dușmanului și-l cotonogeste. Este exilat din Florența și, pe unde ajunge, provoacă mereu conflicte.

Benvenuto este un om de Renaștere, aventura reprezintă pentru el un mod de a fi. Se pricepe bine în meseria de giuvaergiu și acest fapt îl salvează de mari represalii. Când îi este omorât fratele, Ceccio, în urma unei încăierări, nu ezită să omoare, la rândul lui, pe ucigaș, un arkebuzier. Răzbu-narea face parte din morala timpului. În 1534 Benvenuto are o dispută cu un meșteșugar din breasla lui, aurarul Pompes, și cum disputa ia proporții, Benvenuto nu ezită să-și lichideze fizic adversarul. Cu alte vorbe, îl ucide. Povestind această faptă crudă, Benvenuto nu arată căință creștină.

E acceptat în serviciul lui Clement al VII-lea ca herald pontifical. Dar intră repede în conflict cu Papa și, într-un rând, este acuzat că a furat bijuteriile protectorului său, ceea ce este o calomnie. Cardinalul Orsini vrea să-l spânzure, dar abilul Benvenuto face ce face și scapă. Când izbucnește ciuma la Roma, se dedă la anumite petreceri, nu spune care, sau se duce la vânătoare pentru a-și lecui tristețea. „Fiind cam trist din fire”, mărturisește el, lucru greu de crezut văzând nu numai petrecerile la care participă, dar și continua lui agitație, fugile lui aproape rituale dintr-un oraș în altul, în fine, vocația lui pentru bunurile vieții și vocația lui, absolut extraordinară, pentru aventură. Benvenuto nu suportă în nici un chip ofensa și când meșterul aurar Pompeo îi aduce jigniri cumplite, îl înțeapă cu cuțitul după ureche, ucigându-l. Scapă și de data aceasta de represalii și continuă viața lui turbulentă și rătăcitoare. Este cu 25 de ani mai tânăr decât Michelangelo Buonarroti și are pentru el o mare admirație. Vorbește, în genere, de bine despre contemporanii săi – pictori, sculptori, giuvaergii, gravori, aurari. Este clar, are un caracter bun, nu-i ros de invidie, dar nici nu suferă de excesivă modestie. Benvenuto crede că este cel mai bun în meseria lui și, când primește confirmarea de la protectori (prinți sau oameni ai bisericii) este mulțumit. „Cum nu fac istorie – zice el – am să le trec sub tăcere [faptele din afară] pentru a nu vorbi decât de ceea ce mă privește”. Nu se ține de cuvânt, vorbește de toate, și nici n-ar putea face altminteri pentru că naratorul acesta guraliv și puțin cam lăudăros intră în atâtea și atâtea combinații! Devine, de pildă, artilerist și participă la războiul pe care Vaticanul îl duce nu mai știu cu cine. Lucrează pentru episcopul de Salamanca și, când acesta vrea să-l tragă pe sfoară și să nu-l plătească, Benvenuto nu se lasă și obține în cele din urmă, după o aventură cam rocambolescă, ceea ce i se cuvine. O slujnicuță îl umple de *sfirentie* (sifilis) și, pentru a se vindeca, aurarul se tratează cu „lemn sfânt”, ținând totodată un post lung și aspru. Se lecuiește repede, ne asigură el, și se simte ca peștele în apă. O tânără ușuratică, Pantasilea, numită „stâncuță”, îl traduce și Benvenuto, care nu-i deloc ușă de bise-

rică, o urmărește și o pedepsește cu mare cruzime.

E mândru de familia sa și spune că ea are drept herb un leu auriu cu un crin roșu într-o labă, iar deasupra capului cu trei crini mici de aur. Se inițiază, la un moment dat, în necromanție, și află că demonii o să-l chinuiască o bucată de vreme. Noroc că apare Angelica, o tânără plină de farmec, care îl ajută pe impavidul aurar florentin să izgonească repede demonii din el... Pe când se află închis în Castelul San Angelo, dușmanii lui încearcă să-l otrăvească cu diamant pisat, dar Benvenuto, om isteț, descoperă la timp stratagema și o ocolește. Mai scapă de o primejdie pentru a putea întâmpina, bineînțeles, alta. Într-o zi îi intră o așchie în ochi și un medic local îl vindecă storcându-i în rană sânge de sub aripă de porumbel. Viața lui este un carnaval continuu, iar el spune că în afară de faptul că lucrează pentru a câștiga bani, „nu are nimic de povestit”. Dimpotrivă, are multe de povestit și, din ceea ce spune, se vede că meșterului florentin îi place să povestească și, mai ales, nu duce lipsă de subiecte. Cu adevărat biografia lui este un roman de aventuri, în fiecare rând se întâmplă ceva (o fugă, o răzbunare, o molimă, o inundație, o moarte, o nenorocire, urmată de regulă, de o suită de petreceri cu vin, femei și încăierări), naratorul fiind, el însuși, un personaj impetuos, întruchipare reușită a timpului său. „Mi-a plăcut să văd lumea” – spune el la un moment dat – și acest fapt este confirmat de *viața* sa pe care el o pune mereu sub semnul destinului.

„Soarta mea cea ticăloasă și crudă”- se plânge el ori de câte ori nu-i ies bine socotelile. Dă mereu peste dușmani și, când nu-i află, îi inventează. Cardinalul de Ferrara îl introduce la curtea regelui François I și, aici, dă peste Il Bologna, artist mediocru, gelos și dușmănos, susținut de favorita regelui, Doamna d’Estampes. Ce urmează se poate bănuie: Benvenuto nu-și ține gura, protestează, bârfește, contestă vehement talentul adversarului. Conflictul ia amploare și proiectele încredințate de rege sunt în primejdie. Înțelegând cum merg lucrurile la curte, Benvenuto încearcă să câștige simpatia Doamnei d’Estampes, îi

face cadouri, își laudă arta, ține discursuri diplomatice, inutil, Doamna d’Estampes rămâne de partea intrigantului Il Bologna. Are mai mare succes pe lângă François I, amator de artă și protector al artei. Prezentat de Cardinal la Fontainebleau în 1540, Benvenuto arată regelui ligheanul și cana pe care le executase, apoi îi sărută genunchii și laudă gustul estetic și calitățile morale ale suveranului său. Suveranul este încântat și îi acordă lui Benvenuto o simbrie anuală de 700 de scuzi, aceea pe care o primise și Leonardo da Vinci. Primește, în plus, o casă și comanda de a face o statuie înfățișând pe Jupiter...

Artistul se apucă cu râvnă de lucru, dar soarta ticăloasă și adversarii pizmași nu-l lasă în pace. Alte conflicte, alte acuzații, multe alte mizerii. Într-un rând este învinuit de desfrâu și chiar de ceva mai grav, de speța sodomiei. O jună Caterina, cu adevărat desfrânată, și mama ei – prostituată ajunsă la vârsta canonică – depun mărturie împotriva lui, zicând că perversul Benvenuto a trăit cu cea dintâi „după obiceiul italianesc”. Benvenuto prinde ideea și se apără cu abilitate în fața judecătorului, declarând că obiceiul italianesc nu cunoaște asemenea deturnări sexuale. O pune pe Caterina să repete de trei ori ce-a pățit cu Benvenuto și, după ce se lămurește, întoarce sensul acuzației: „Atunci nu-i un obicei italianesc, răspunsei eu. Sigur că trebuie să fie vreunul franțuzesc, de vreme ce ea îl cunoaște, iar eu nu! Vreau să spună pe șleau în ce chip am trăit cu ea! [...] și apoi strigai cât mă ținu gura: Domnule judecător, locotenent al regelui creștin, vă cer dreptate, căci știu că legile regelui preacucernic pedepsesc asemenea crime cu arderea pe rug atât a celui activ, cât și a celui pasiv. Această femeie mărturisește că a păcătuit, iar eu n-am avut de-a face cu ea în nici un fel; curva de maică-sa e aici și merită să fie arsă atât pentru unul, cât și pentru celălalt delict; vă cer dreptate. Rosteam într-una aceste cuvinte, strigându-le în gura mare; ceream tot timpul arderea atât a ei, cât și a maică-si, și spuneam că dacă nu erau băgate la închisoare în fața mea, aveam să mă duc la rege să mă plâng de nedreptatea pe care mi-o făcea un locotenent de-al său. Când vă-

zură ce gălăgie fac, li se cam înmuie glasul; eu, în schimb, țipam și mai tare. Curva plângea împreună cu maică-sa, iar eu urlam către judecător: Foc! Foc! Lașul acesta, văzând că lucrurile nu mergeau așa cum le plănuise el, căută ca prin cuvinte cât mai mieroase să scuze slabul sex femeiesc. Mi se păru atunci că am câștigat o mare bătălie și plecai, mormăind și amenințând într-una; așa fi plătit bucuros cinci sute de scuzi, numai să nu fi trebuit să apar vreodată aici. De cum ieșii din acel viespar, îi mulțumi lui Dumnezeu și mă înapoiai vesel la castel, împreună cu tinerii mei lucrători”.

Când desfrânata Caterina apare din nou în casa artistului, acesta o primește, o folosește în fel și chip (ca model și altfel, lumește) și „o scarmână” în fiecare zi – zice el – ca să țină minte. Caterina se vaită, pleacă și revine, dar nu-și schimbă filosofia de viață. Excedat de atâtea conflicte și necazuri, Benvenuto se hotărăște să se întoarcă în Italia lăsând baltă proiectele încredințate de bunul rege creștin. Va regreta mai târziu. Ajuns la Florența, intră în slujba Ducei Cosimo I de Medici, dar și aici începe să aibă necazuri. Majordomul Ducei, Pier Francesco Riccio, om rău și îngâmfat, îi vorbește de sus și, apoi, îl persecută sistematic. Simțurile florentinului iau foc. Orgoliul lui se simte vexat și se adresează în acest chip impostorului: „Ascultă, *ser* Pier Francesco Riccio, căci o să-ți spun acum cine sunt cei de seama mea și cine sunt cei de seama dumatăle – dascăli buni să-i învețe pe copii cititul. Auzind una ca asta, majordomul se încruntă și, ridicând vocea, îmi spuse din nou, cu mai multă neobrăzare, aceleași cuvinte. Încruntați atunci și eu sprâncenele, îmi luai un aer obraznic și îi spusei că cei de seama mea sînt vrednici să stea de vorbă cu papii, cu împărații și cu regii cei mari; îi mai spusei apoi că în lumea întreagă nu se află poate nici doi la fel cu mine, în vreme ce la fel cu el găsești cu

zecile la fiecare ușă”. Majordomul se sperie, dar nu-și schimbă gândurile și continuă să-l ponegrească...Curând apare un adversar mai puternic, Don Bandinello, mai vechi în slujba Ducei, artist mediocru și om negru la inimă. Benvenuto își dă drumul la gură și-i face praf opera în fața Ducei. Bandinello are și el gura rea, și numește pe Benvenuto „tâlhar murdar și pușlama”.

În fine, Cellini primește comanda unui uriaș „Perseu” și pentru a duce la capăt proiectul inventează o metodă nouă de a turna modelul în bronz. Este unica oară când naratorul acesta care nu are stare și nu are timp pentru reflecții asupra artei sale prezintă pe larg meșteșugul său. Meșteșugul nou reușește și, când dezvăluie statuia, Ducele și însoțitorii săi sunt uluiți. Creatorul nu-și mai încape în piele și zice că nimeni nu-l poate întrece, poate doar maestrul său, Michelangelo Buonarroti, dacă ar mai fi tânăr. I se dedică mai multe sonete pline de laude, iar dușmanii tac în chip elocvent. Bucuria lui nu-i totuși lungă, pentru că Ducele Cosimo, învrăjbit de adversarii lui Benvenuto, nu-i dă banii promiși. Ca să câștige bunăvoința Ducei și ca să-și capete, astfel, drepturile, sculptorul laudă școala florentină și socotește că „Perseul” său merită mai mult de șaispemii de scuzi de aur...Fără folos însă. Benvenuto rămâne păcălit și umilirile, necazurile lui continuă: un oarecare Sbietta de la care cumpărase o proprietate încearcă să-l otrăvească, îi moare apoi un fiu, încearcă să se întoarcă în Franța, dar Ducele nu-i îngăduie. E limpede, Benvenuto a intrat într-o zodie rea.

Autobiografia* se încheie, astfel, cu o cronică a deznădejzii creatorului. S-au păstrat de la el și câteva pagini de jurnal, scrisori și documente în care este vorba tot de negocierile cu protectorii și de conflictele pe care le are cu contemporanii săi. Aflăm, de pildă, că primește în casă, pe întreaga lui cheltuială, pe Dorotea, femeia lui Domenico

* O precizare: autorul are stare și nu are timp pentru reflecții, în afara momentului semnalat mai sus, în autobiografia pe care o dictează. Biografii săi semnaleză, totuși, faptul că în 1568 Benvenuto Cellini elaborează un tratat referitor la cel opt meșteșuguri principale ale aurăriei și cu privire la arta sculpturii (*Trattati intreno ale otto principali arti dell'artificeria e in materia dell'arte dello sculptura*). Justificarea ar putea fi că Cellini nu vrea să-și împovăreze biografia cu prea multe considerații despre arta, se crede, fără temei, de neegalat.

d'Antonio Sputaseni, împreună cu fiul lor Tonino și fiica lor Bită, în răstimpul în care bărbatul se află în închisoarea din Florența. Când Domenico iese din detenție (25 decembrie 1559), Benvenuto îi cere să-i restituie banii cheltuiți pentru întreținere. Peste un an adoptă pe Tonino și solicită să ia numele lui, Benvenuto de Cellini. În octombrie 1562, Piera di Salvatore de'Parigi îi naște o fiică pe care o botează Elisabeta, după numele mamei lui... În martie 1566 are un acces de gută, la 23 septembrie 1566 i se naște altă fiică, Maddalena, și în aceeași zi este chemat la *Oficiul Zeciei* pentru a lămurii o chestiune legată de bunurile sale aflate la moșia *della Fonte*. La 24 martie 1568 i se naște un alt fiu, numit Andrea Simone, în amintirea bunicului, Andrea Cellini, om virtuos și om de treabă. În iulie 1570 dezmoștenește pe fiul adoptiv, Antonio, care se dovedise că făcuse multe ticăloșii și, în cele din urmă, fugise la tatăl său, Domenico Sputaseni...

*

Ce loc ocupă Dumnezeu în această aventură a spiritului creator într-o Renaștere crepusculară? Cellini invocă des divinitatea, dar nu lasă impresia că libertatea sa de spirit și bucuria pentru bunurile lumești să fie condiționate prea mult de morala religiei. Într-un singur rând, am impresia, pare a fi pătruns mai profund de ideea zădărnicii omenirii și de respectul față de dreptatea dumnezeiască: „Iată de ce – zice el, după ce stă de vorbă cu Ducele Pierluigi, prizonierul său mai vechi, revenit acum la gânduri mai bune – nici un nobil – oricât de mare ar fi – să nu ia în derâdere dumnezeiasca dreptate, așa cum fac unii pe care îi cunosc și care, după cum voi spune la timpul său, m-au asuprit atât de mișelnic. Nu din omenescă deșertăciune scriu toate astea, ci numai întru slava lui Dumnezeu, care m-a izbăvit de atâtea cumplite suferințe. Lui mă jelui pentru necazurile de fiecare zi, îl chem ca pe adevăratul meu ocrotitor și mă rog lui. Caut însă întotdeauna să mă ajut mai întâi singur, atât cât pot; mai târziu, când slabele mele puteri nu mă mai sprijină și mă părăsește curajul, mi se arată de îndată, puterea răzbunătoare a Domnului; ea îi doboară

pe negândite, atât pe cei care-i asupresc pe cei nevinovați, cât și pe cei care nu mai au habar de sarcina măreață și vrednică de cinste pe care Domnul le-a încredințat-o”. Putem trage de aici concluzia că autorul *Crucifixului* are o revelație mistică și se pregătește să ducă de aici înainte o viață religioasă? Ar fi o exagerare, desigur. Benvenuto Cellini nu-i făcut pentru o existență pioasă și ordonată. Numai când este vorba de arta lui, agitatul Benvenuto arată o obstinată rigoare a spiritului, o mistică, am putea spune, o precizie, o religiozitate a fineții. Dar, toate acestea nu au, bineînțeles, legătură cu ideea de divinitate.

*

În fine, autorul dă în partea a doua a autobiografiei sale și câteva informații despre modul în care își reconstituie viața. Începuse, s-a reținut, prin a dicta autobiografia unui ucenic sânguinos și destoinic. Aflăm acum, că după ce scapă din temniță, în timp ce se odihnea în palatul Cardinalului de Ferrara, Cellini transcrie capitoul care se referă la detenția sa („mi-a făcut multă plăcere să transcriu acest *capitolo* care s-a putut citi mai sus”). Semn că narațiunea biografică nu este lăsată la întâmplare. Dovadă este și faptul că altă dată promite să vorbească numai de „întâmplări mai de seamă”, nu de nimicurile vieții. Se ține de cuvânt? Din fericire, nu se prea ține, în sensul că vorbește în narațiune de evenimente mari și mici, toate „de seamă” dacă spun ceva despre existența acestui spirit creator și aventuros. Și Cellini le povestește în așa fel încât ele par a fi semnificative. Când este la strâmtoare – și este cam tot timpul – spune cu voce tare că el este un bun prieten al adevărului și un dușman, ireductibil, al minciunii. Rareori recunoaște că greșește. Dacă Ducele de Florența stă în cumpănă și sprijinul bănesc nu vine, Benvenuto schimbă direcția retoricii și anunță decizia lui de a se retrage. Un mic șantaj bine adus din condei. Oratorul începe de departe, de la gloria Florenței și de la marile modele ale artei italiene, pentru a ajunge la chestiunea care îl arde pe el. Dezvăluie acum, când își povestește viața, această strategie: „ Când văzui că cele rostite de mine n-au nici o urmare,

căci excelența-sa nu-mi răspundea nimic, mă cuprinsese deodată o mânie cumplită și o patimă atât de înverșunată, încât nu mă putui opri să nu spun cele ce urmează: Acest oraș, o, *signor mio*, a fost într-adevăr o școală a celor mai mari talente; se știe însă că de îndată ce unul a învățat ceva, a trebuit – dacă a voit să sporească gloria patriei și a ilustrului său principe – să se ducă să lucreze în altă parte. Acesta este adevărul, *signor mio*; excelența-voastră știe cine a fost Donatello, cine a fost marele Leonardo da Vinci și cine este astăzi strălucitul Michelangelo Buonarroti; toți aceștia sunt artiști care prin talentul lor au sporit gloria excelenței voastre. Trag nădejdea să-mi pot face și eu datoria și de aceea, o, *signor mio*, îngăduiți-mi să plec de aici. Să aibă însă excelența-voastră grijă să nu-l lase să plece pe Bandinello; miluiți-l chiar cu mai mult decât cere, căci este atât de nepriceput, încât plecând în altă parte ar fi în stare să facă de răs această nobilă școală. Și-acum, îngăduiți-mi să plec, *signore*; iar pentru toate ostenele mele de până acum, nu-mi trebuie altă răsplată decât bunăvoința preailustrei voastre excelențe”. Acest mic discurs este, în felul lui, o capodoperă de abilitate, inteligență, și ironie. O ironie puțin tragică. E discursul unui Femios, simbolul etern al creatorului amenințat din toate părțile, silit să se apere în fața unui Ulise din epoca Renașterii. El laudă, întâi, pe marii creatori ai Florenței pentru a putea lauda mai bine pe Principele de care depinde, în fond, arta și viața sa. Lauda nemăsurată ascunde, totuși, o amenințare: s-ar putea ca și el, Cellini, să părăsească Florența, cum au făcut Leonardo și Michelangelo, pentru duce în lume gloria artistică a orașului și, implicit, a Principelui... Istețul Benvenuto are, în mod evident, alte motive să plece, dar nu le spune. Preferă să vorbească de datoria și recunoștința lui, nu de faptul că numitul Bandinello îl persecută... Ajungând la acest punct, oratorul întoarce, cum se zice, foaia și cere protectorului său să apere faima artistică a Florenței, împiedicând pe Bandinello să plece pentru a nu o face de răs în altă parte. Lovitură retorică extraordinară. Femios nu cere bani și protecție, vrea doar ca reputația

nobilei școli florentine să fie apărută pe care-l poate provoca adversarul său, Bandinello... Retorică subtilă, ironia unui artist inteligent și orgolios.

*

Odată încheiată, ”nevrednica poveste a vieții [lui]” este incredințată, spre a fi citită, prietenului său, poetul și istoricul florentin Benedetto Varchi. La 22 mai 1559 i-o cere înapoi, chiar dacă nu fusese citită în întregime. Deducem că impresia istoricului fusese bună și, mulțumit, Benvenuto se grăbește să-și recapete „desaga și cartea”. Are, așa dar, un prim lector (martor în bună parte a celor relatate) și acest lector, înțelegem din scrisoarea de mulțumire a autorului, lăudase faptul că Cellini nu-și „șlefuisse și dichisise” stilul...Prilej pentru narator de a reaminti că el s-a străduit să spună numai adevărul și că a lăsat deoparte întâmplările fără semnificație. Un principiu, în esență, bun când e vorba de confesiune. Aurarul florentin intuiește o condiție esențială a genului, chiar dacă el nu se gândește prea mult la poetica genului: „m-am ferit să spun ceva de care să nu-mi aduc bine aminte și am căutat să spun numai adevărul adevărat; ca unul care aveam de spus atâtea lucruri de seamă și nu vroiam să mă întind prea mult, am dat deoparte atât o puzderie de întâmplări vrednice de mirare – pe care alții ce se îndeletnicesc cu așa ceva le-ar fi socotit de mare preț –, cât și o sumedenie de mărunțuri”.

Rezumând poetica incipientă și involuntară a lui Benvenuto Cellini, reținem: el caută să spună numai și numai adevărul (clauza sincerității), selectează din biografia sa numai întâmplările de seamă și renunță la mărunțuri (clauza semnificației, selecția faptelor simbolice!) și, pentru a nu se întinde prea mult, lasă deoparte „o puzderie de întâmplări vrednice de mirare” (clauza unității, coeziunii și fluidității narațiunii; o clauză, așa dar, estetică); pentru a verifica toate acestea, autorul se adresează unui prim destinatar, dacă nu este un lector semantic, e în mod cert un priceput lector semantic (în limbajul lui Umberto Eco). Destinatarul-lector este, totodată, un martor credi-

bil care poate controla veridicitatea faptelor relatate.

Viața lui Benvenuto Cellini scrisă de el însuși încape, așa dar, pe mâini bune, începând cu desemnarea primului destinatar. Ea prefigurează, în același timp, principalele elemente ale genului autobiografic. Se adaugă două elemente esențiale: talentul de povestitor al florentinului și caracterul aventuros al vieții sale. Nu suntem siguri că el a lăsat deoparte în narațiunea sa „o puzderie de întâmplări vrednice de mirare” sau, dacă a lăsat o parte dintre ele, au rămas multe, altele și ele dau culoare și dinamism narațiunii. Tocmai aceste fapte vrednice de mirare asigură fluiditatea și frumusețea acestei extraordinare aventuri care este *Viața lui Cellini*. Cât despre stilul ei *neșlefuit și nedichisit* nu putem ști prea multe: știm, doar, că autorul își dictează amintirile unui ucenic și că un capitol cel puțin a fost transcris de narator. Aici lucrurile se încurcă puțin: Cellini transcrie „Capitolo”, cum am arătat, după eliberarea lui din închisoare, în 1539; dar, atenție! la acea dată Benvenuto, de 39 de ani, nu începuse însă să-i dicteze lui Michele di Goro Vestri autobiografia; începe această operație de abia în 1557 în timp ce lucra statuia lui Neptun. Ce transcrie, atunci, Benvenuto? Să înțelegem că redactase el însuși, înainte de a se decide să-și povestească viața, capitolul privitor la detenția în Castelul Sant’Angelo? Oricum, autorul încurcă serios cronologiile. Sigură este că *viața* lui pare a fi un splendid roman de aventuri. Personajele ei reflectă, cu adevărat, ierarhia societății italiene de la sfârșitul Renașterii și mentalitățile ei. La vârf se află, s-a văzut, *Principele* care, în unele cazuri, are și funcții religioase. Acest simbol al puterii și bogăției este ilustrat, aici, de protectorii lui Cellini: Ducele de Ferrara, Ducele Cosimo I de Medicis, regele François I etc. Principele este uneori bun creștin și iubește arta (François I), alteori iubește arta, dar nu se pricepe și, mai ales, nu scoate bani din pungă pentru a-și achita datoriile. E cazul Duceului de Florența, Cosimo I de Medicis, influențabil și zgârcit. În fine, în autobiografia lui Benvenuto Cellini nu se profilează o figură de *sfânt*, apare în schimb

Papa Clement al VII-lea, care este un fel de Principe al Bisericii de la Roma... Figura Cardinalului nu-i prezentată, în genere, favorabil de autorul autobiografiei. Omul bisericii și-s pierdut însușirile sfințeniei. El duce războaie, acumulează bunuri, se luptă pentru putere, nu-i generos și nici corect cu artiștii care lucrează pentru el. Cu câteva excepții, Benvenuto Cellini are numai neazuri cu cardinalii din timpul său.

Personajul central în autobiografie este *Creatorul* reprezentat de chiar cel care-și povestește netrebnica viață. El este, în fond, tipul reprezentativ. Întruchipează spiritul cutezător al timpului și, totodată, impune ceea ce am numi, cu o vorbă a lui Goethe, nu un talent într-o istorie involburată, ci o *natură* în care se unesc: forța creației, libertatea de spirit, sentimentul acut că soarta îi este potrivnică și, neîndoios, gustul aventurii, plăcerea de a trăi și de a se mișca în lume...Are dreptate contemporanul său, Giorgio Vasari, să scrie despre el în *Viețile pictorilor, sculptorilor și arhitecților*: „Benvenuto s-a arătat îndrăzneț, plin de viață și de-a dreptul extraordinar în toate acțiunile sale; este un om care s-a priceput, cum nu se poate mai bine, să le spună principilor adevărul în față și, de asemenea, să-și folosească mintea și mâinile în lucrurile de artă”...S-a mai priceput, cum nu se poate mai bine – la ceva: să-și povestească viața. A povestit-o în așa fel încât ea a devenit un model al genului.

Nu știm dacă narațiunea respectă adevărul sau dacă, nu cumva, este rodul închipuirii bogate a acestui extraordinar aurar. Se jură în mai multe rânduri că nu povestește decât ceea ce e legat de meseria lui („adevăratul temei pentru care m-am apucat să scriu și, slavă Domnului, voi avea destule de spus și despre ea”), dar, cum am precizat și mai înainte, meseria lui este atât de bogată în evenimente încât, urmărind-o, avem impresia că meseria aurarului se află situată la intersecția istoriei și, încă odată, că viața lui este un veritabil roman. Nu mai are nici o importanță când îl citim azi, dacă romanul este născocit de mintea isteasă a florentinului sau relatează cu exactitate faptele trăite de autor. Biografia a devenit în totalitate o ficțiune.